

Zaman dəyişdikcə insanların həyat tərzi, dünyagörüşü və münasibətlərə yanaşması da dəyişir. Bu dəyişiklik ən çox ailə və münasibət anlayışında özünü göstərir. Müasir gənclər ailə qurmaq, evlilik, sevgi və münasibətlərə əvvəlki nəsillərdən daha fərqli baxırlar. Bu fərqlər bir çox səbəblə bağlıdır – texnologiyanın inkişafı, təhsilin artması, qadınların cəmiyyətdə daha fəal rol alması və insanların daha çox azadlıq istəməsi kimi amillər bu dəyişikliklərə təsir edib.

Azərbaycanda ailə dəyərləri: Dəyişək, yoxsa qoruyaq?

Münasibətlərə yanaşma dəyişib

Əvvəller insanlar münasibətlərə daha ciddi və məsuliyyətli yanaşır, bəzən öz istəyindən çox ailənin və cəmiyyətin fikrini əsas götürürdü. Məsələn, ailə qızına və ya oğluna "filakesin oğlu, qızı yaxşıdır" deyirdi, çox zaman bu fikir hörmətə yanaşılırdı. İndi isə gənclər münasibətə girəndə əsasən öz hissələrinə və uyğunluğğa baxırlar. Onlar üçün sevgi, qarşılıqlı hörmət, anlayış və azadlıq daha önemlidir.

Evlilik tələsməyə səbəb deyil

Keçmişdə insanlar daha erkən yaşda evlənirdilər. Bu həm normal sayılırdı, həm də ailə və cəmiyyət bunu dəstəkləyirdi. İndi isə çox gənc evliliyi tələsik bir addım kimi görür. Əvvəlcə özünü tanımaq, təhsil almaq, iş qurmaq, maddi və mənəvi cəhətdən hazır olmaq istəyirlər. Evlilik artıq sadəcə bir "vəcib mərhələ" deyil, daha çox düşüñülmüş bir seçimdir.

Ailə içində bərabərlik ön plandadır

Ənənəvi ailələrdə kişi işləyir, qadın isə ev işləri və uşaqlarla məşğul olurdu. Müasir ailələrdə isə bu bölgümə dəyişib. Gənc cütlükler ev işlərini birgə görməyə, hər iki tərəfin işləməsinə və qərarları birləşdə verməyə üşünlük verirlər. Kişilər artıq yalnız "ailənin başçısı" kimi deyil, həm de evin birgə məsuliyyət daşıyıcısı kimi görülür. Bu da münasibətlərin dəha sağlam və dostyana olmasına imkan yaradır.

Sosial media və texnologiyanın rolü

Əvvəller insanlar bir-biri-ni məktəbdə, qohumluqda və ya qonşuluqda tanışırırdı. İndi isə tanışlıqlar daha çox internet üzərindən, sosial şəbəkələr və tanışlıq tətbiqləri vasitəsilə baş verir. Bu həm tanışlıq imkanlarını genişləndirir, həm də münasibətlərin daha dinamik və dəyişkən olmasına səbəb olur.

Boşanmalara yanaşma daha realistdir

Keçmişdə boşanma utanc sayılırdı, insanlar münasibətlərə nə qədər çətinlik olsa bełə, ailəni qorumağa çalışırdılar. İndi isə insanlar münasibət xoşbəxtlik getirmir, onu davam etdirməyə məcbur olmadıqlarını düşünürler. Boşanma artıq faciə kimi deyil, çıxış yolu kimi qəbul edilir. Əsas olan şəxsi rahatlıq və psixoloji sağlamlıqdır.

Uşaqlara və valideynliyə münasibət dəyişib

Əvvəller ailə qurulandan sonra tezliklə uşaq sahibi olmaq adı hal idi. Müasir cütlükler isə daha planlı şəkildə uşaq qərar verirlər. "Hazırıqmı?", "uşağı vaxt və diqqət ayıra biləcəyikmi?" kimi suallar özən plana çıxır. Uşaqın sayı, tərbiyəsi və ailənin buna nə qədər hazır olduğu əvvəlkindən daha çox düşünülür.

Fərdilik və şəxsi sərhədlər önemlidir

Ənənəvi ailələrdə fərdi fikirdən çox ailənin ümumi qərarları əsas götürüldür. Müasir gənclər isə münasibətdə bełə öz sərhədlərinə, şəxsi azadlıqlarına hörmət olunmasını istəyirlər. "Ailə oldumsa, özümü itirməməliyəm" düşüncəsi geniş yayılıb.

Bütün bu fərqlər göstərir ki, müasir gənclər ailə və münasibətlərə daha fərdi, düşüncəli və bərabərlik əsaslı yanaşırlar. Əvvəlcə nəsiller daha çox cəmiyyətin gözənlətilərinə uyğun yaşasalar da, bu gün gənclər xoşbəxtlik və uyğunluğunu əsas götürürler. Bu dəyişikliklər dövrün və həyat tərzinin dəyişməsi ilə bağlıdır. Əsas odur ki, istənilən münasibətdə qarşılıqlı hörmət, sevgi və anlayış olsun – o zaman ailə də, münasibət də möhkəm və davamlı olar.

Azadlıq və müstəqillik nədir?

Müasir gənclər üçün "azad həyat" və "müstəqillik" sadəcə evdən uzaqda yaşamaq və ya maliyyə baxımından sərbəst olmaq demək deyil. Bu anlayışlar həm də: Öz qərarlarını sərbəst vermək, öz həyat yolunu seçmək, heç kimə hesabat vermədən yaşamaq, hissələrini və düşüncələrini sərbəst ifade etmək, karyera, təhsil və şəxsi inkişaf kimi sahələrdə sərbəst hərəkət etmək deməkdir.

Bütün bunlar gənclər üçün olduqca

dəyərlidir. Onlar düşüñürler ki, azadlıqla özərini daha yaxşı keşf edə bilərlər və bu azadlıq onların şəxsiyyətlərini formalasdırır.

Ailə qurmaq bu azadlığa ziddi?

Əslinde, ailə qurmaq özü də bir məsuliyyətdir. Gənclər çox vaxt düşüñürler ki, evləndən sonra: Fealiyyət azadlığı məhdudlaşacaq, səfərlərə, dostlarla görüşlərə, şəxsi maraqlara vaxt ayırmak çətinləşəcək, maddi məsuliyyət artacaq, qərar verməkdə sərbəstlik azalacaq.

Bu narəhatlıqlar müyyən qədər doğrudur. Çünkü ailə həyatı kompromis tələb edir. İki insanın bir yerdə yaşaması üçün ortaq qərarlar, güzəştlər, məsuliyyətlər lazımdır. Bu isə bəzən gənclərin azadlıq anlayışı ilə toqquşur.

Gənclər niyə ailəyə gec yaşda və ya ümumiyyətlə uzaq durur?

1. Karyera və şəxsi inkişaf prioritətdir

Gənclər düşünürler ki, əvvəlcə öz ayaqları üstündə dayanmalıdır, maliyyə cəhətdən müstəqil olmalıdır, özərini tam tanımalıdır. Bu məqsədlər isə ailə qurmaq qərarını ertələyə bilər.

2. Maddi səbəblər

Ailə qurmaq məsuliyyətli və maddi resurs tələb edən bir addımdır. Gənclər bəzən bu yüksək hazırlıqlarını düşünür və azad yaşamağı üstün tuturlar.

3. Şəxsi sərhədlərin qorunması

Gənclər münasibət və evlilikdə şəxsi sərhədlərin pozulacağından qorxurlar. Onlar öz azadlıqlarını itirməkdən çəkinirlər.

4. Ətrafdə ugursuz evlilik nümunələri

Boşanma hallarının artması, valideynlərin və ya tanışların ugursuz münasibətləri gənclərdə "evlilik heç də həmişə xoşbəxtlik getirmir" fikrini yaradır.

Həqiqətən ailə azadlığının sonudurmu?

Əslində bu, münasibətin və tərəfdəş seçiminin keyfiyyətdən asılıdır. Doğru insanla qurulan münasibət azadlığı məhdudlaşdırır, eksinə, dəstəkləyir. Aile həyatında da şəxsi sərhədlər, qarşılıqlı anlaşma və azadlıq mümkün ola bilər. Sadəcə olaraq, bu, neçə bir münasibət qurulduğundan və partnyorların bir-birinə verdiyi dəyərdən asılıdır.

Müstəqillik və ailə bir-birinə zidd anlayışlar deyil. Sadəcə olaraq gənclər bu tarzlığı qurmaqdə çətinlik çəkə bilirlər. Bu da təbiiidir, çünkü gənclər özü axtarış dövrüdür. Bəli, müasir gənclərin azadlıq və müstəqillik anlayışı bəzən ailə qurmağa gecikmə və ya istəksizlik yarada bilər. Lakin bu anlayışlar düzgün başa düşüldükdə, ailə qurmaqla azadlıq arasında ziddiyyətin olmadığını da görebilərik. Əsas məsələ – münasibətləri qarşılıqlı hörmət və anlayış üzərində qurmaq, tərəfdəşlərin bir-birinə azadlığını boğmadan birlikdə yaşamağı bacarmasıdır. Gənclər azad yaşamaq istəyirlər, amma bu o demək deyil ki, onlar ailəyə qarşıdır. Sadəcə ailəni doğru zamanda və doğru insanla qurmaq isteyirlər. Bu isə çox təbii və sağlam yanaşmadır.

Gənclərin evlilikdən gözənlər

Müasir gənclər üçün evlilik sadəcə iki insanın bir araya gəlməsi deyil. Onlar evlilikdən daha geniş və fərdi təcrübə gözləyirlər. Bu gözənlər arasında ən önəmliləri bunlardır:

1. Emosional dəstək və tərəfdəşlik

Gənclər evlilikdən hissələr və duygular baxımından güclü bir tərəfdəşlik gözləyirlər. Ənənəvi ailə anlayışlarında, kişilər çox vaxt daha çox maddi təminat və ailənin lideri kimi görüldür, qadınlar isə ev işləri və uşaqlar tərbiyəsi ilə məşğul olurdular. Amma müasir gənclər bir-birinə emosional dəstək, həyatın yaxşı və pis anlarında birgə olmaq və qarşılıqlı anlayış istəyirlər.

2. Bərabərlik və ortak hədəflər

Gənclər arasında bərabərlik dəha çox önəmlidir. Onlar, evliliyi bir növ ortaqlıq hədəfləri paylaşma və birlikdə böyümə fürsəti kimi görür. Bu gün gəncləri çox vaxt iş və şəxsi həyatlarında özərini tapmağa çalışırlar və evlilikdən dəstəkləyici, güclü bir tərəfdəşlik gözləyirlər. Onlar çox vaxt evdə və ailə işlərində güclü paylaşımı gözləyirlər.

Azərbaycanda ailə dəyərləri: Dəyişək, yoxsa qoruyaq?

Əvvəli-Səh-11

3. Şəxsi azadlıq və özünü Təkmilləşdirmə imkanı

Evlilik gənclər üçün özünü inkişaf etdirme və şəxsi azadlıq məsələlərini də əhətə etməlidir. Onlar yalnız bir-birinə qayğı göstərməyi deyil, həm də öz arzularını reallaşdırmağa imkan verən bir münasibət gözləyirlər. Bəzən gənclər evliliyi "özünü itirmək" və şəxsi sərhədləri pozmaq kimi görürler, buna görə də bu, çox vacib məsələdir.

Cəmiyyətin real ailə modeli

Cəmiyyətin mövcud ailə modeli isə tarixən müəyyən ənənələrə, mədəni dəyərlərə və sosial strukturlara əsaslanır. Azərbaycanda, bir çox digər cəmiyyətlərdə olduğu kimi, patriarchal ailə modeli hələ də geniş yayılıb. Bu modeldə, kişi ailənin başçısı, qadın isə ev işləri və uşaqın tərbiyəsi ilə məşğul olan şəxs kimi görülür. Lakin müasir dövrün tələbləri bu modelin daha çox dəyişməsinə tələb edir.

1. Patriarxal model

Ənənəvi ailə modelində kişilər adətən daha çox maddi təminat verən, qadınlar isə ailənin sosial funksiyalarını yerinə yetirən rol alırlar. Qadınların təhsilini və karyera imkanlarını məhdudlaşdırın bu model, müasir gənclərin gözləntiləri ilə uyğun gəlmir.

2. Gender bərabərliyi

Günümüzdə gender bərabərliyi prinsipinin güclənməsi ilə birlikdə, müasir cəmiyyətdə ailə modelində də dəyişikliklər müşahidə olunur. Gənclər, xüsusilə şəhərlərdə yaşayanlar, bərabərhüquqlu, qarşılıqlı anlayışa əsaslanan və paylaşım prinsiplərinə uyğun münasibətlər gözləyirlər. Ailə işlərinə hər iki tərəf öz məsuliyyətlərini paylaşırlar.

Gənclərin gözləntiləri ilə real ailə Modeli arasındakı uyğunsuzluq

Gənclərin evlilikdən gözləntiləri və cəmiyyətin real ailə modeli arasında bəzi fərqliliklər var:

1. Bərabərlik vs. patriarchal struktur

Ən böyük fərqli bərabərlik məsələsində yaranır. Müasir gənclər, həm evdə, həm də xaricdə özlərini bərabər hiss etmək istəyirlər, amma bəzi cəmiyyətlərdə hələ də patriarchal qaydalar hökm sürür. Məsələn, kişi və qadın arasında rol fərqləri, ev işlərinin bölgündürüləməsi və maliyyə məsələlərindəki fərqlər gənclərin gözləntiləri ilə uyğun gəlmir.

2. Şəxsi azadlıq və ictimai təzyiq

Cəmiyyətin bəzən ailəvi təzyiqləri, xüsusilə evliliyin erkən yaşlarında başlaşmaq tələbini müasir gənclər çətinliklə qəbul edir. Ənənəvi olaraq ailələr, xüsusən qadınlar, erkən yaşda ailə qurmağa təşviq edir, amma gənclər isə kariyeralarını, şəxsi inkişaflarını ön planda tuturlar.

3. Emosional dəstək və qeyri-adı rolu

Ənənəvi modeldə, münasibətlər çox vaxt tərəfdən qarşılıqlı, vəzifə və məsuliyyət üzərində qurulur. Müasir gənclər isə daha çox emosional bağlılıq, qarşılıqlı anlaşma və hisslerin qarşılıqlı destəyi gözləyirlər. Lakin bu, hələ də cəmiyyətdə ənənəvi baxışla uyğun gəlmir.

Gənclərin evlilikdən gözləntiləri cəmiyyətin real ailə modeli ilə bəzən uyğun gəlmir. Gənclər üçün bərabərlik, şəxsi azadlıq, emosional dəstək və qarşılıqlı anlayış əsas prinsiplərdir. Amma cəmiyyətin bəzi hissələrində patriarchal və ənənəvi ailə strukturları hələ də mövcuddur və bu, gənclərin gözləntiləri ilə qarşılıqlı səbəb ola bilər. Yavaş-yavaş, bu fərqliliklərin dəyişdirməsini görək də,

cəmiyyətin ümumi ailə modeli hələ də müəyyən qədər ənənəvi yanaşmalara əsaslanır. Gənclərin gözləntiləri ilə cəmiyyətin modelinin uyğunlaşması bir müddət də zəmanala bilər. Lakin, hər halda, gələcək də daha bərabərhüquqlu və qarşılıqlı anlayışa əsaslanan ailə modellərinin daha çox yayılacağı ehtimal olunur. Bu, həm gənclərin, həm də cəmiyyətin inkişafı ilə sıx bağlıdır.

Ənənəvi ailə dəyərləri nə idid?

Əvvəlki nəsillər üçün ailə dəyərləri əsasən aşağıdakı anlayışlar üzərində qurulurdu: Ailə başçısına (xüsusilə kişiyyə) itaat, qadının əsas rolu ana və ev xanımı olmaq, ailə münasibətlərində möhkəm tabeçilik və ənənəyə bağlılıq, uzunömürlü evlilik – "nə olursa olsun, ailə daşılmamalıdır", uşaqlara diqqət və çoxuşaqlılıq, ailənin adına xələl gelməməsi üçün ictimai qaydalara ciddi riayət.

Bu modeldə ailə möhkəm bir sosial struktur idi, amma çox zaman fərdi hissələr, şəxsi azadlıq və qarşılıqlı anlaşma arxa planda qalırdı.

Müasir gənclərin ailəyə yanaşması necədir?

Müasir dövrde ailə anlayışı dəyişib. Gənclər ailəyə fərqli gözle baxırlar. Onlar üçün: Evlilik qarşılıqlı anlaşma və sevgi üzərində qurulmalıdır, Ailədə bərabərlik əsas olmalıdır, hər iki tərəf həm işləmeli, həm də ev işlərini paylaşmalıdır, hissələr, hörmət və dəstək əsas rol oynamalıdır, qarşılıqlı xoşbəxtlik yoxdursa, münasibət davam etməlidir, uşağa vaxt və qayğı ayrılmalıdır, amma bu, valideyin özünü itirməsi demək deyil, şəxsi sərhədlər qorunmalı, ailə fərdlərinin şəxsi inkişafına imkan verilməlidir.

Bu dəyişikliklər göstərir ki, gənclər ailəyə laqeyd yanaşmırlar, sadəcə ailədən fərqli tələblər gözləyirlər.

Ailə dəyərləri zəifləyir, yoxsa yenilənir?

Bu sualın cavabı birmənəli deyil, amma ümumi mənzərə belədir: Ailə dəyərləri zəifləməyib, sadəcə yenilənib. Əger əvvəl ailədən çox təzyiq, borc və cəmiyyətin gözləntisi üzərində qurulurdu, indi ailə seçim, hörmət, emosional rifah və orta dəyərlər üzərində qurulmağa çalışılır. Yəni ailə dəyərləri dəyişir, amma tamamilə yox olmur. Əvvələr ailədə qurban vermək əsas prinsip idilər, indi isə hər iki tərəfin xoşbəxtliyi və razılığı əsas götürür.

qurulma formasında, həm də evlilikdən gözləntilərde özünü göstərir.

Əvvəlki nəslin ailələrində ailənin başçısı adətən kişi olurdu və bu, cəmiyyətin qəbul etdiyi normalardan biri idi. O dövrde qadınların iqtisadi və sosial imkanları məhdud idi, bu isə ailədə kişi dominantlığını labüb edirdi. Müasir gənclərdə isə bu balans dəyişməkdədir. Gənc qadınların təhsil alması, karyera qurması və iqtisadi müstəqillik qazanması ailədaxili rol bölgüsündə dəyişikliklər səbəb olub. Artıq ailələrdə qərarların birgə verilməsi, qarşılıqlı anlaşma və tərəfdəşlik prinsipi daha çox ön plana çıxır. Bunun da mənfi və müsbət tərəfləri vardır. Gənclər üçün "azad həyat" və "müstəqillik" anlayışları da ailə qurmaq məsələsinə təsir göstərir. Bu anlayışlar bəzən yanlış şəkildə "heç bir məsuliyyət almadan yaşamaq" kimi yozulur. Qərb mədəniyyətdən inteqrasiya olunan bu yanaşmalar bəzən şəxsi sərbəstliyi əsas tutaraq, ailə və münasibətlərin gətirdiyi öhdəlikləri qəbul etməye mane olur. Halbuki, azadlıq və müstəqillik məsuliyyətdən qəçmək deyil, əksinə, seçdiyin yolun məsuliyyətini daşımaq deməkdir. Bu səbəbdən ki, bir çox gənclər ailə qurmağa tələsmir, münasibətləri daha sərbəst və formal çərçivələrdən kənarda yaşamağa üstünlük verirlər. Ancaq bu yanaşma uzunmüddəli münasibətlərin sabitliyinə və davamlılığına mənfi təsir edə bilər. Neticədə, cəmiyyətdə boşanma halları artır, ailələrin dağılması halları daha geniş yayılır. Eyni zamanda, müasir gənclərin evlilikdən

gözləntiləri də dəyişib. Əvvələr ailə də daha çox sosial təminat və cəmiyyətin tələbi kimi qəbul olunurdu, bu gün gənclər ailədə emosional yaxınlıq, qarşılıqlı dəstək və şəxsi xoşbəxtlik axtarırlar. Lakin bu gözləntilər bəzən real həyatın çətinlikləri ilə uzlaşmaya bilər. Cəmiyyətin təklif etdiyi ailə modeli ilə gənclərin gözləntiləri arasında uğurum yaradıqda, münasibətlər tez pozulma və ya ümumiyyətlə qurulmaya bilər.

Bütün bu dəyişikliklər fonunda sual yaranır: görəsən, gənclər arasında ailə dəyərləri zəifləyir, yoxsa sadəcə forması dəyişir? Reallıq odur ki, ailə dəyərləri tamamilə yox olmur, sadəcə, fərqli formalarda özünü göstərir. Gənclər artıq ailəni yalnız bioloji və hüquqi birlik kimi deyil, daha çox emosional və mənəvi əlaqələrin mərkəzi kimi görürler. Bu isə onu göstərir ki, ailə dəyərləri müasir dövrün tələblərinə uyğun transformasiya olunur. Nəticə olaraq demək olar ki, müasir gənclər ailəyə və münasibətlərə əvvəlki nəslə nisbətən daha fərqli, bəzən də fərdi prizmədən yanaşırlar. Bu dəyişikliklərin bəziləri cəmiyyət üçün risklər yaratsa da, düzgün istiqamətləndirme və ailə institutunun məhiyyətinin müasir dillə izahı bu transformasiyanı pozitiv məcra yənəldə bilər. Amma bu anlayışın mənfi təsirləridə az deyildir. Boşanmaların artması bunun baris nümunəsidir".

Söylü Ağazadə